

# Apokalipsa v kumranskih rokopisih

## Apokalipsa – literatura upanja

Beseda "apokalipsa" etimološko izvira iz grškega glagola *apokalyptein* "odkriti", "razodeti". Samostalniška oblika *apokalypsis* pomeni "razodetje". Apokaliptična literatura namiguje na skrite resnice o Bogu in načrtih, ki jih ima z ljudmi. Dandanes ima beseda apokalipsa največkrat negativno konotacijo, saj jo povezujejo z različnimi naravnimi katastrofami. Tudi ta pomen izhaja iz Svetega pisma, natančneje iz zadnje knjige Nove zaveze, Janezovega razodetja ali kar Apokalipse. Vsebina Janezovega razodetja je povzročila, da izraz apokalipsa označuje "konec sveta ali kakršno koli katastrofo takih razsežnosti, za katere se zdi, da ogrožajo obstoj tega sveta" (Collins 1997: 1).

Vendarle pa so apokalipse prvih stoletij polne vedrine in pričakovanja Gospodovega ponovnega prihoda. To je literatura, ki opisuje težko pričakovani čas pravičnosti in miru, nastanka nebeškega kraljestva. Je literatura upanja v boljšo prihodnost, kakršno so napovedovali že preroki.<sup>1</sup> Začetki apokaliptične literature zato sicer odsevajo obdobje trpljenja in zatiranja izraelskega ljudstva, vendar pa božja obljuba odrešenja v ljudeh prižiga vero v lepšo in pravičnejšo prihodnost: "Ne! vznemirjaj se [v svojem duhu na račun časov], [kajti Najvišji] je dal [čas za vse...]" (4Q212 stolp. 2,25-26). Judovsko-krščansko apokaliptiko tako oblikuje vera v "nebeško srečo pravičnih, vstajenje mrtvih /.../ nebeško gostijo, prihajajočo sodbo /.../ uničenje Jeruzalema in pričakovanje Novega Jeruzalema, prihod Mesije, porodne bolečine mesijanske dobe /.../ itd." (Russel 1964: 30).

V nadaljevanju bomo pogledali, kako se najpomembnejši apokaliptični elementi pojavljajo v mrtvomorskih (kumranskih) rokopisih. Osvetlitev apokaliptične vsebine mrtvomorskih rokopisov pa je pomembna za razumevanje apokaliptičnih elementov v Bibliji. Gre namreč za vprašanje, ali so novozavezni apokaliptični spisi in odlomki nekaj, kar bi lahko razumeli kot "kumransko literaturo", ali pa imajo na sebi hkrati nekaj svojstvenega. Tudi kumranski rokopisi so namreč nastali nekje med leti 250 pr. Kr. in 68 po Kr., ko je v bližini mesta Khirbet Qumran živela judovska skupnost esenov.<sup>2</sup> Rokopisi, ki so bili odkriti leta 1947 v votlinah blizu tega kraja nad Mrtvim morjem, vsebujejo starozavezna – *biblična besedila* (prepisi Izaijeve, Danielove knjige itd.) in *nebiblična besedila*, od katerih so najpomembnejša Pravilo skupnosti (1QS), Damaščanski dokument (CD), Vojni zvitek (1QM), Tempeljski zvitek (11QT), Hvalnice ali Hodajot (1QH) itd.

## Vstajenje in življenje po smrti

V času medzavezne literature se razvije drugačen pogled na življenje po smrti. Izoblikuje se podoba pekla na eni strani in nebes, raja, na drugi. Velik pomen dobijo vstajenje posameznika, sodba in večna sreča. Vstajenje tako dobi drugačen pomen: vsak *posameznik* bo klican pred božji prestol, kjer bo odgovarjal za svoja dejanja. Namenjeno bo le izbrancem, ljudem, ki so si ga zaslužili – ostali bodo vrženi v "ognjeno jezero" (prim. Raz 20,15). Nove poglede na vstajenje prina-

šajo apokaliptični fragmenti iz kumranske knjižnice. Na primerih iz Pravila skupnosti in Hodajota bomo prikazali posebnosti verovanja esenske skupnosti v vstajenje in večno življenje.

V Pravilu skupnosti (IQS) beremo: "Toda Bog je v skrivnostih svoje preudarnosti in v modrosti svojega veličastva določil konec obstoja krivice in ob določenem času obiskanja jo bo uničil za vselej" (IQS 4,18-19). Izraz "obiskanje" implicitno kaže na konec sveta, na eshaton. Nikjer ne najdemo izraza "vstajenje (od) mrtvih", vendar zvemo, da bo Bog "obiskal" vsakega posameznika – to bo dan sodbe nad narodi in posamezniki. Izraz "obiskanje" je rabljen na mnogih mestih IQS, kjer dobi pomen vstajenja in življenja po smrti: "V njegovi roki so sodbe o vsem, on je tisti, ki vse podpira v njihovih potrebah, on je ustvaril človeka, da vlada nad svetom, in mu določil dva duhova, da hodi v njiju vse do časa svojega obiskanja: to sta duhova resnice in krivičnosti" (IQS 3,17-19). Opazimo lahko, da sta v človeku že od samega rojstva prisotna dva duhova – resnice in krivice. Človek sam se odloči, kateremu bo sledil – po smrti mu je zato že vnaprej določen prostor po njegovih delih. Dan sodbe sicer bo, vendar nikjer ni niti nakazano, da bodo mrtvi ponovno vstali in da jim bo ponovno sojeno. Sklenemo lahko, da so ljudje "takoj nagrajeni ali kaznovani" (Collins 1997: 117).

Zanimivo je, da kumranska skupnost to tezo na neki način spodbija v enem pomembnejših in bolje ohranjenih rokopisov. V Hvalnicah oziroma Hodajotu (IQH) se namreč razvije posebna tema, ki obravnava življenje kumranske ločine v "skupnosti z angeli". Skupnost z angeli pa je že zdaj, v tem trenutku. Pomemben del hvalnice se zato glasi (IQH 11,19-13):

*Zahvaljujem se ti, Gospod, / ker si rešil moje življenje iz jame / in iz podzemlja Abadona / si me dvignil na večne višave, / da lahko hodim po*

*ravnih tleh brez raziskovanja. / Vem, da je upanje za tistega, ki / si ga oblikoval iz prahu za večni zbor. / Izprijenega duha si očistil velike pregrehe, / da lahko zavzame mesto pri / vojski svetih in lahko vstopi / v skupnost z občestvom sinov nebes. / Človeku si dal večni delež z duhovi / spoznanja, da bi slavil tvoje ime / v skupnosti vriskanja / in pripovedoval o tvojih čudovitih delih / vpricho vseh tvojih ustvarjenih bitij.*

Zanimivo je, da je avtor že doživel vstajenje ("si me dvignil na večne višave"), ki je opisano zelo podobno kot v Danielovi apokalipsi (Dan 12). Torej lahko menimo, da je na avtorja/e IQH vplivala Biblija, predvsem Danielova apokalipsa. Vendar pa obstaja med Danielovo apokalipso in IQH bistvena razlika: skupnost z angeli, večna sreča in vstajenje so pri Danielu možni šele po smrti, IQH pa prav zaradi "skupnost(i) z občestvom sinov nebes" napeljuje na misel, da je večna sreča prisotna že zdaj. IQH opeva življenje v skupnosti, saj je to že življenje z angeli. Ljudje, ki živijo v skupnosti, so zato izbranci, so "razumni", kot bi rekel Daniel. Čeprav sama skupnost še ne predstavlja blaženosti, jo vendarle napoveduje, saj ljudje živijo v skupnosti z angeli. Prav misel o življenju v "skupnosti z angeli" nam daje razumeti, zakaj ni nikjer v IQS omenjeno vstajenje – ljudje so verovali, da že živijo v raju skupaj z angeli.

IQH pa je zanimiv še z enega stališča, namreč kar zadeva vstajenje telesa. Bog "dviga iz prahu črve mrtvih v več[ni] zbor" (IQH 19,12). IQH tako morda metaforično kaže na zavrženost, lahko bi rekli celo nizkost človeka pred Bogom. Bog je tisti, ki človeka rešuje, ga dviguje "iz prahu". Podobno opazimo tudi v IQH 14,2935:

*Tedaj bo Božji meč napadel v času sodbe in vsi sinovi njegove res[ni]ce se bodo prebudili in uničili [sinove] krivičnosti in nobenega sina prestopka ne bo več. Junak bo napel svoj lok in odprl utrdbo [...] v brezkončno širjavo. [Odprl bo] več-*

*na vrata, vzel ven bojno orožje in bodo mogočni od enega konca do [drugega]. Ne bo rešitve za grešno nagnjenje. Pomendrali bodo do uničenja in ne bo ostan[ka. Ni] upanja v množici [...] in za nobenega vojnega junaka ne bo zavetja. prazno ... Tisti, ki ležijo v prahu, bodo dvignili zastavo in črv mrtvih bo povzdignil prapor [...] v bitkah nesramnežev.*

O celotnem besedilu lahko rečemo, da metaforično govori o vstajenju. Odlomek iz 1QH 14 pa govori konkretno o sodbi in boju. Na koncu te hvalnice se oglasi klic tistim, ki ležijo v prahu – to je tudi mesto, kjer se v apokalipsah najpogosteje pojavlja biblični motiv vstajenja. Prav zaradi tega lahko sklepamo, da to mesto na metaforičen način govori o vstajenju telesa.

### Pričakovanje Mesije v kumranski skupnosti

Že pri prerokih srečamo odlomke, ki so znani kot "mesijanske prerokbe". Ti odlomki govorijo o voditelju, ki bo vodil prihajajoče kraljestvo. Voditelj je predstavljen kot idealni človek. Nikjer pa ni zanj uporabljen izraz "Mesija". Hebrejska beseda *mašiah* pomeni "maziljen". V Stari zavezi se izraz največkrat nanaša na kralja, a pojavi se tudi v povezavi z velikim duhovnikom (prim. Danielova knjiga). Zunajtestamentarna apokaliptika nam tako prvič predstavi izraz "Mesija" v pomenu eshatološkega voditelja, rešitelja, pa tudi sodnika ob koncu sveta. Kumranska podoba o Mesiju tako pomembno zaznamuje novozavežno podobo Jezusa Kristusa.

Specifična lastnost kumranskih fragmentov je pričakovanje dveh Mesij. Največkrat in najjasneje se to opazi v dveh knjigah pravil, Pravilu skupnosti (1QS) in Damaščanskem dokumentu (CD). Izraz "Mesija" se v mrtvomorskih rokopisih nanaša na:

a) kraljevskega Mesija, ki naj bi prišel iz "Davidove korenine",

b) duhovniškega Mesija iz Aronovega rodu, ki naj bi imel celo večjo moč od Mesije iz Davidovega rodu.

Kumranska skupnost v kraljevskem Mesiju vidi bojavnika, katerega naloga je poleg vodenja ljudstva tudi izvrševanje pravičnosti. Pravilo blagoslovov (1QSB) poudari njegov pomen z besedami: "On mu bo obnovil zavezo [sku]pnosti, da utrdi kraljestvo njegovega ljudstva na vek[e, da sodi uboge v pravičnosti] /.../ Bodi [...] z močjo svojih [ust]. S svojim žezlom boš opustošil zemljo in z dihom svojih ustnic usmrtil krivičneže." (1QSB 5,21-25.) Posebnost kumranske ločine na tem področju bi bilo potrebno razumeti v skladu z njihovim prepričanjem, da pripadniki ločine živijo skupaj z angeli, da je boj z zlom neizbežen in v neposredni bližini. Aktivna udeležba Mesije, ki je v fragmentih predstavljen kot poveljnik, postane razumljivejša z vidika časa njihovega nastanka, ko so bili Judje pod stalnimi pritiski sovražnih zunanjih sil. Tako so pričakovali prihod mogočnega Mesija – Kralja, ki jih bo v bojih znal voditi, jim dajati upanje in vero v zmago nad zlim.

Pričakovanje Mesije iz Davidove hiše pa je v mrtvomorskih fragmentih zaznati vedno skupaj z Mesijem iz Aronovega rodu, rodu duhovnikov. V Cvetniku oz. Florilegiju (4QFlor) je Mesija predstavljen z naslednjimi besedami: "To (se nanaša na) Davidovo mladiko, ki bo nastopila s Preučevalcem postave, ki [bo vstal] na Sionu poslednje dni, kakor je pisano: *Vzdignil bom razpadlo Davidovo koč*" (4QFlor frag. 1 stolp. 1,11-12). Nastop kraljevskega Mesija predstavlja poraz Beliala in njegove vojske: "Zvezda vzhaja iz Jakoba in žezlo se vzdiguje iz Izraela. Žezlo je knez vsega občestva, in ko bo nastopil, bo uničil vse Setove sinove." (CD 7,19-21.)<sup>3</sup> žezlo, ki je znamenje kraljevanja, v danem citatu kaže tudi na Mesijevo sodno funkcijo ter na pravičnost njegove sodbe. Sklepamo lahko, da bo v teh dneh prizaneseno le pravičnim, ki

že sedaj sledijo Gospodu in njegovemu Maziljencu – to pa so v danem primeru gotovo člani skupnosti.

Večji pomen kumranska skupnost posveča duhovniškemu Mesiju, torej Mesiju Aronovega rodu. Kot se opazi iz zgoraj omenjenega citata (4QFlor frag. 1 stolp. 1,11-12), se skupaj z "Davidovo mladiko" hkrati pojavi tudi "Preučevalec postave". Damaščanski dokument<sup>4</sup> (CD) izpostavlja glavno funkcijo Mesije takole: "[dokler ne nastopi] Aronov in Izraelov [Mesi]ja in bo *zadoščeno za njihovo krivdo*" (CD 14,19, poudarila L.U.). Mesija mora torej trpeti in se pokoriti za grehe ljudi. Trpljenje in darovanje Mesije pa moramo razumeti v skladu z zahtevo po čistosti vsakega posameznika, kajti čistost tako telesa kot tudi duše je igrala pomembno vlogo pri pripravah na poslednje dni in v sami vojni. To se najlepše opazi v Vojnem zvitku (1QM), ki skoraj v celoti govori o pripravah na eshatološki boj med dobrim in zlim: "/.../ [N]oben človek, ki je udarjen z nečistostjo v svojem mesu – noben tak ne sme iti z njimi na vojsko. Vsi (vojaki) pa naj bodo vojni prostovoljci, popolnega duha in telesa, pripravljeni za dan maščevanja. Nobeden, ki se ni očistil svojega (telesnega) izliva na dan bitke, naj ne hodi (v boj) z njimi, kajti sveti angeli so skupaj z njihovimi vojskami." (1QM 7,4-7.) Poleg trpljenja in darovanja pa duhovniškega Mesija bistveno zaznamuje predvsem njegova funkcija "učitelja": "Spokoril se bo za otroke svojega rodu in poslan bo k otrokom svojega naroda. Njegova beseda je kot beseda z nebes in *njegovo učenje se sklada z Božjo voljo*." (4Q541 frag. 9 stolp. 1,2-3, poudarila L.U.)

Posebnost, ki jo predstavlja citat iz CD 14,19, je edninska oblika "Aronov in Izraelov *Mesija*". Omenjeno besedno zvezo moramo gledati v luči IQS 9,11, kjer se avtor podobno izrazi: "dokler ne pride prerok ter Aronova in Izraelova maziljenca". Glavna last-

nost citata iz IQS je, da se jasno navezuje na pričakovanje dveh ali celo več Mesij, vedno pa pri tem poudarja dominantnost Aronovega Mesija nad kraljevskim. Edninska oblika iz CD<sup>5</sup> nakazuje v Mesiji postopno združevanje "Aronovih in Izraelovih lastnosti" (VanderKam 2000: 216).

### **Eshatološka vojna med dobrim in zlom**

Izraz "eshatološka vojna" in sploh vse, kar je povezano z eshatologijo, ne napoveduje "preprosto konca Izraelovih sovražnikov, temveč prenehanje zgodovine, konec sveta samega" (Russel 1964: 266). Prav pričakovanje popolnega uničenja sveta odlikuje in hkrati razlikuje apokaliptično literaturo od drugih spisov tega časa. Vojna, o kateri govorimo, tako ni vojna med kraljestvi "od tega sveta" – gre za vojno, ki ima izrazito globlje razsežnosti. Govorimo o eshatološki vojni med dobrim in zlom.

Najpomembnejša knjiga iz kumranske knjižnice, ki obravnava eshatološki boj dobrega z zlom, je Vojni zvitok (1QM). Njegova posebnost po Collinsovem mnenju je, da "njegov namen ni razkrivanje tega, kar se bo zgodilo, kot je značilno za apokalipso, ampak predpisovanje ustreznega ravnanja glede na razpoložljiva sredstva. Tako predlaga hitrejši odziv, kot je običajen za apokaliptične opise končne bitke." (Collins 1997: 93.) V vojni ob koncu sveta bodo tako sodelovali tudi ljudje. To ne bo samo spopad med angeli, ampak bo spopad kozmičnih razsežnosti. Ljudje bodo sodelovali na različne načine: "Prvi oddelek naj zaluča proti sovražnikovi vrsti sedem bojnih kopij. Na konico kopja naj napišejo: »Sijaj kopja za Božjo mogočnost.« Na drugo metalno kopje naj napišejo: »Krvave puščice, ki naj posekajo tiste, ki jih je pobila Božja jeza.« Na tretje kopje naj napišejo: »Plamen meča, ki naj použije pobito zlobo po Božji sodbi.« Vse to naj vržejo sedemkrat in se vrnejo na svoj položaj."

(1QM 6,1-4.) Vendar so pripadniki kumranske skupnosti verjeli, da sta z njimi ob koncu sveta Bog in njegova vojska: "ti, veliki in strašni Bog, (boš) v naši sredi in boš ropal vse naše sovražnike pre[d na]mi" (1QM 10,1). Zanimivo stališče je tudi, da se boja ne sme udeležiti "noben šepav, slep, hrom človek, ali tak, ki ima trajen madež na svojem mesu, noben človek, ki je udarjen z nečistostjo v svojem mesu. /.../ Nobeden, ki se ni očistil svojega (telesnega) izliva na dan bitke" (1QM 7,4-6). Razlog za to moramo poiskati v prepričanju kumranske skupnosti, da so "sveti angeli skupaj z njihovimi vojskami" (1QM 7,6) in ne v njihovi nezmožnosti vojskovanja. Mrtvomorski rokopisi na mnogih mestih izrekajo veličino in moč Boga, ki se bo pokazala ravno v poslednjem boju: "Kajti boj je tvoj! /.../ Boj je tvoj in od tebe je moč, ne iz nas." (1QM 11,1.4.) Bog bo tisti, ki bo na koncu premagal Beliala. 1QM 1 prikazuje poslednji spopad takole: "V vojni bodo sinovi luči močnejši v treh deležih in bodo potolkli krivičnost, v treh pa si bo Belialova vojska opomogla in odbila delež [luči]. Pehotni oddelki naj bi stopili srce, toda Božja mogočnost bo okrepila sr[ce sinov luči]. V sedmem deležu pa si bo velika Božja roka podvrgla [Beliala in vs]e angele, ki jim vlada, in vse može [njegovega deleža]." (1QM 1,13-16.) Tu opazimo, da ima odločilno vlogo v poslednjem boju Bog – njegova vojska se neuspešno bori proti "sinovom teme", dokler v eshatološko dogajanje ne poseže On sam. Vojna je zato že vnaprej odločena: "že zdavnaj si določil dan velikega spopada [...] ali bi [...] v resnici, da bi uničil zaradi krivde, ponižal temo in okrepil luč, [...] za večni položaj, da bi iztrebil vse sinove teme in veselje za [...], ker si nas določil za č[as...]" (1QM 13,14-18).

### **Predstava o poslednji sodbi v kumranskih zvitkih**

"Od Boga spoznanja (je) vse, kar je in kar bo. /.../ V njegovi roki so sodbe o vsem, on

je tisti, ki vse podpira v njihovih potrebah, on je ustvaril človeka, da vlada nad svetom, in mu določil dva duhova, da hodi v njiju vse do časa svojega obiskanja" (1QS 3,15-18). V Pravilu skupnosti torej že lahko beremo o Božji mogočnosti in sodbi, ki pride ob koncu sveta. Moč Boga je vidna prav v stvarjenju človeka, ki mu je dal dva duha: "to sta duhova resnice in krivičnosti". Človekova svobodna odločitev je, kateremu bo dal prednost. Na podlagi njegove odločitve pa mu bo Bog sodil ob koncu sveta.

Pravičnost Boga in njegove sodbe je najočitnejša v 1QS: "Resničen in pravičen je [Bo]g [Izraelov in] njegova sodba nad nami in nad [našimi] očeti" (1QS 1,26). Božje usmiljenje in dobrotu sta poudarjena na mnogih mestih, saj Bog kljub vsem napakam izraelskega ljudstva sklene ponovno zavezo z njim: "S tistimi, ki so se oklepali Božjih zapovedi in so preostali od njih, pa je Bog sklenil svojo zavezo z Izraelom na veke in jim razodel skrite stvari, v katerih je ves Izrael zablodil" (CD 3,12-14). Pripadniki skupnosti priznavajo, da so si zaslužili kazen za grehe: "[Kri]vdo smo si nakopali, upirali smo se, [gre]šili smo, krivični smo bili mi in naši [o]četje pred nami" (1QS 1,24-25). Kot pravi pisatelj 1QS 10,11: "Priznavam, da je njegova sodba upravičena spričo moje sprevrženosti, in moje pregrehe so mi pred očmi kakor vrezan zakon." Bog sodi človeka po tem, za katerega duha se le-ta odloči: na eni strani v človeku deluje duh resnice, na drugi pa duh krivičnosti. Sodba je pravična saj ima človek svobodno voljo. Bog človeku pusti proste roke – človek ve, kakšno kazn je Bog namenil tistim, ki so se od njega odvrnili. Prav zaradi tega pa bo Bog "vsakemu odmeril njegovo plačilo" (1QS 10,18). Sodba ne bo samo pravična, ampak bo izrečena nad vsakim posameznikom: "V njegovi roki (je) sodba nad slehernim živim bitjem" (1QS 10,16-17).

Kumranski rokopisi govorijo o veri v božjo pravičnost, o Božjem usmiljenju ob času sodbe. Kažejo prepričanje esenske skupnosti, da Bog in njegovi angeli živijo med njimi ter jim tako kažejo pravo pot, po kateri morajo hoditi. Različne preizkušnje, na katere pri tem naletijo, jih v tem prepričanju samo še bolj utrjujejo. Božja sodba bo izrečena vsakemu posamezniku, saj se vsak sam odloči, kateremu "duhu" bo sledil.

Dva duha, ki človeka usmerjata in vodita v življenju, pa odpirata naslednjo pomembno značilnost sodbe: dualizem. Naloga "uvaljalca" je, da vse "svete" nauči, "da bodo ljubili vse sinove luči, vsakega glede na njegov delež pri Božjem svetu, in sovražili vse sinove teme, vsakega po njegovi krivdi ob Božjem maščevanju" (1QS 1,9-11). Tako, kot se morajo pripadniki skupnosti naučiti ločevati med dobrim in zlim, med "sinovi luči in sinovi teme", je tudi sodba izrečena v dualističnem tonu in barvah. Usodo sinov teme se vedno primerja z usodo sinov luči. Najlepše se ta dvojnost opazi v CD 20,24-34: "Vsi tisti, ki so sklenili zavezo in prebili mejo Postave bodo /.../ iztrebljeni iz tabora, in z njimi vsi krivičneži v Judu v dneh njegovih očiščevanj. Vsi tisti pa, ki ostanejo trdni v teh predpisih in se v celoti držijo Postave /.../ Ti se bodo radovali in veselili, njihovo srce naj bo močno in premagali bodo vse sinove sveta."

Kumranski rokopisi ustvarjajo dualizem s črno-belimi slikanjem, ki ga lahko opazimo že v besedni zvezi "sinovi luči in sinovi teme." Sodba, izrečena nad "sinovi teme", je izražena v temačnih tonih, na kar nas opozarja pogosta raba besed smrt, ogenj, večno prekletstvo, tema, senca itd. Njim nasproti je sodba nad "sinovi luči" izrečena v pozitivnih tonih, s tem da so poudarjene svetloba, večna radost in sreča odrešenih ljudi.

Dan sodbe je v kumranskih fragmentih največkrat opisan kot dan Gospodovega maščevanja nad sinovi teme. Dan poslednje sod-

be je že vnaprej določen: "Bog je v skrivnostih svoje preudarnosti in v modrosti svojega veličastva določil konec obstoja krivice in ob določenem času obiskanja jo bo uničil za vselej. Tedaj bo resnica za zmeraj zavladala (na) svetu." (1QS 4,18-19.) To ni navaden dan sodbe; 1QS poudarja, da gre pri tem za dan maščevanja: "V pravdo z možmi jame se ne bom spuščal do dneva maščevanja" (1QS 10,19). Poslednja sodba je vedno omenjena kot "čas srdite jeze Boga maščevanj" (1QS 4,12). Eschatološki dnevi so dnevi pričakovanja Boga in njegovih angelov. To je čas grozovitega Božjega maščevanja nad vsemi sinovi teme: "/.../ Božje ljudstvo vstane in vse zaustavi z mečem" (4Q246 stolp. 2,4). Opis poslednje sodbe pa zato spominja na ponovni Kristusov prihod v Razodetju (Raz 19,1416).

V poslednjo sodbo so zajeti tudi člani kumranske ločine. Kljub temu, da živijo v skupnosti z angeli, lahko Belial zapelje tudi njih. Bog jih bo prav tako obsodil in jih kaznoval z večnim pogubljenjem: "/.../ bodi obsojen na mrakobo večnega ognja" (1QS 2,7-8). Vendar moramo biti pazljivi, saj iz Pravila skupnosti pravzaprav ni nikjer razvidno, da to sodbo izreka Bog. Božja sodba je položena v usta levitov, ki vzklíkajo: "Božja jeza in srd njegovih sodb naj se vnameta proti njemu za večno uničenje. Naj ga zadanejo vsa prekletstva te zaveze in Bog naj ga izloči za pogubo, da bo odrezan iz srede vseh sinov luči, saj je odpadel od (hoje) za Bogom zavoljo svojih malikov in spotike svoje krivde. Naj mu da delež med vekomaj prekletimi!" (1QS 2,15-17.)

Sklepamo lahko, da je bila nezvestoba Bogu najhujši greh pripadnikov skupnosti. Kazen zato ni mila: njihov delež je med vekomaj prekletimi, obsojeni so na uničenje in večni ogenj. Duhovniki na neki način kličejo nad privržence Belialovega kulta božjo jezo in maščevanje. To dejstvo je toliko bolj vidno, ker je prekletstvo zapisano v drugi osebi ednine: "Preklet bodi, ker si brez usmi-

ljenja kakor tema tvojih del; bodi obsojen na mrakobo večnega ognja. Bog naj se te ne usmili, ko boš klical k njemu, naj ne odpusti in ne izbriše tvojih krivd.” (1QS 2,7-8.) Z uporabo druge osebe se poudarjajo dokončnost obsodbe, krivda in greh posameznika. Druga oseba ednine pa je hkrati uporabljena tudi kot opozorilo vsem pripadnikom kumranske skupnosti, da morajo spoštovati Boga in njegove zakone.

### Sklep

Kumranski rokopisi s svojimi svojstvenimi lastnostmi pomagajo k razumevanju nekaterih bistvenih novozaveznih apokaliptičnih elementov. Čeprav se v pojmovanju pravil življenja kumranski rokopisi zelo ralikujejo od evangelijev (npr. v pojmovanju sobote), pa sta si apokaliptični literaturi, tako novozavezna kot kumranska, neverjetno podobni. Razlike vsekakor obstajajo, toda naš namen je bil opozoriti na njihovo podobnost, ker bomo le tako lahko v polnosti razumeli novozavezno apokaliptično literaturo. Nova zaveza namreč v mesijanskem liku Jezusa Kristusa z njegovim naukom in delovanjem prevzema lastnosti duhovniškega in kraljevskega Mesija. Tako se že kumranski apokaliptični spisi bistveno razlikujejo od okoliške poganske apokalipse. Brez dobrega poznavanja apokaliptične tradicije, predvsem apokaliptike kumranskih fragmentov, zato ne moremo v polnosti doumeti skrivnosti Kristusovega trpljenja in darovanja na križu.

### Literatura

- Collins, John J., 1997: *Apocalypticism in the Dead sea scrolls*. London and New York: Routledge.
- Kumranski rokopisi, 2006. Prevod: Zupet, J. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Russel, D. S., 1964: *The Method & Message of Jewish Apocalyptic: 200 BC - AD 100*. Philadelphia: The Westminster Press.
- Sveto pismo, 1997. Slovenski standardni prevod. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- VanderKam, James C., 2000: Messianism and Apocalypticism. [V]: *The Encyclopedia of Apocalypticism. Vol.1. The Origins of Apocalypticism in Judaism and Christianity*. New York and London: Continuum. 162-193.

1. Opazna je velika podobnost apokaliptične literature s prerokskimi knjigami (Izaija, Ezekiel itd.), vendar pa obstajajo tudi razlike. Največja tako izhaja iz gledanja na poslednje dni, na Gospodov prihod. Medtem ko je za apokaliptike to konec sveta, sodba pa je namenjena vsem ljudem, se zdi, da preroki oznanjujejo konec sveta v smislu konca trpljenja za izvoljeno izraelsko ljudstvo. Boj med dobrim in zlim – med Satanovo vojsko in Božjo vojsko – preroki prikazujejo kot boj med Izraelci in sovražnimi ljudstvi.
2. Poleg esenske skupnosti so nam iz Biblije poznani še farizeji in saduceji; te tri smeri so sestavljale tri glavne skupine Judov glede na religiozno in kulturno usmeritev.
3. Podčrtani izrazi v obeh citatih (4QFlor in CD) so znamenje pričakovanja Mesije iz Davidovega rodu.
4. Posebnost zvitka je, da sta bila dva njegova najpomembnejša rokopisa najdena v Kairu (od tod prihaja krajšava CD: Cairo Damascus/ Document).
5. CD je nastal v začetku 1. stoletja pr. Kr., najstarejši deli 1QS pa že nekje sredi 2. stoletja pr. Kr. in tako predstavljajo verjetno eno najstarejših besedil kumranske knjižnice.